

Euskarazko testu idatzien konplexutasunaren azterketa eta sinplifikazio automatikorako proposamena

(Analysis of Readability of Basque Complex Written Texts and the Proposal for their Automatic Simplification)

*Itziar Gonzalez-Dios**, *María Jesús Aranzabe*, *Arantza Díaz de Ilarraza*

Ixa Taldea,
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

* itziar.gonzalezd@ehu.eus

DOI: 10.1387/ekaia.17907

Jasoa: 2017-06-05

Onartua: 2017-07-12

Laburpena: Gure gizartean egunero milioika testu sortzen dira, eta ikerketa honen helburua testu horiek ulerterrazagoak egitea da. Izan ere, horietariko asko konplexuak direnez, ez dira eskuragarriak arazo kognitiboak dituzten pertsonentzat edo atzerriko hizkuntzak ikasten ari direnentzat, besteak beste. Testu konplexuetatik informazioa eraztea ere ez da lan erraza Hizkuntzaren Prozesamendua egiten duten sistementzat. Arazo horiei aurre egiteko, tesi-lan honetan euskarazko testu idatzien konplexutasuna aztertu dugu eta, konplexutasun hori tratatzeko helburuarekin, testuen sinplifikazio automatikorako proposamena egin dugu.

Hitz gakoak: konplexutasunaren analisia, testuen sinplifikazioa, euskara, hizkuntzaren prozesamendua.

Abstract: Millions of texts are produced every day in our society, and the aim of this research is to make them easier to understand. In fact, many of them are not accessible due to their complexity for people with cognitive disabilities or foreign language learners among others. Extracting information from complex texts is also difficult for Natural Language Processing applications. To overcome the problems text complexity causes, in this PhD. thesis we have analysed the readability of Basque texts and we have made a proposal to simplify the complex ones automatically.

Keywords: Readability Assessment, Text Simplification, Basque, Natural Language Processing.

1. SARRERA

Artikulu honetan «Euskarazko egitura sintaktiko konplexuen analisi-rako eta testuen sinplifikazio automatikorako proposamena / Readability Assessment and Automatic Text Simplification. The Analysis of Basque Complex Structures» tesi-lana [1] aurkeztuko dugu. Lan hori Euskal Herriko Unibertsitateko Ixa ikerketa-taldean¹ garatu da, eta Hizkuntzalaritza eta Informatika alorrak uztartzen ditu.

Tesi-lan honek helburu hauek ditu: alde linguistikotik, testuen konplexutasuna aztertzea eta sinplifikazio-proposamenak egitea; eta alde konputazionaletik, sistema automatikoa diseinatzea, informazio linguistikoarekin hornitzea eta inplementatzea. Izan ere, egitura konplexuek arazoak eragiten dizkiete hizkuntzak ikasten ari diren pertsoneri, arazo kognitiboak dituztenei edo alfabetizazio maila baxua dutenei, gutxi batzuk aipatzearren. Baina pertsonak ez dira arazo horiek jasaten dituzten bakarrik: informazioa eta testuak prozesatzen dituzten Hizkuntzaren Prozesamenduko (HP) tresnek zailtasunak dituzte esaldi konplexuak eta luzeak prozesatzean.

Egitura konplexuek eragiten dituzten arazoei aurre egiteko, testuen konplexutasunaren analisia (*Readability Assessment*) eta testuen sinplifikaziorako teknikak (*Text Simplification*) beharrezkoak dira. Lehenengoak testu bat konplexua den ala ez edo zein konplexutasun maila duen aztertzen du; bigarrenak, aldiz, testu konplexuak sinpleago bihurtzea du helburu, betiere jatorrizko esanahiari eutsiz. Bi ikerketa-lerro horiek irakaskuntzaren alorrean hasi baziren ere, egun HPan garrantzitsu bihurtu dira, testuen konplexutasuna banan-banan aztertzea eta testu horiek eskuz sinplifikatzea ataza garestiak eta motelak direlako.

Aipatutako helburu horiek lortzeko, corpusak eta testuen analisi automatikorako oinarritzko tresnak erabili ditugu. Baliabide horietako batzuk jada eskuragarri zeuden, Euskararen Prozesamendurako Erreferentzia Corpora (EPEC corpora) [2] eta Ixa taldearen analisi-katea [3], esaterako. Beste batzuk, adibidez, Mugak [4] eta Aposizioak [5] izeneko tresnak, guk hobetu eta sortu ditugu.

Hurrengo ataletan, tesi-lan honetan erabilitako tresnak aurkeztuko ditugu (2. atala). Ondoren, testuen konplexutasunaren analisisian (3. atala) eta testuen sinplifikazioan (4. atala) egindako lanak azalduko ditugu. Tesi-lanaren ondorio eta etorkizuneko lan garrantzitsuenekin (5. atala) amaituko dugu.

¹ <http://ixa.eus/> (atzitze-data: 2017-05-10).

2. TRESNEN EGOKITZAPENA

Testuen konplexutasuna automatikoki neurtzeko eta sinplifikazioa automatikoki gauzatu ahal izateko, testuak alde aurretik analizatu behar ditugu. Analisi hori egiteko, HPko oinarritzko tresnak erabili ditugu.

Erabili dugun tresna multzorik garrantzitsuenen Ixa taldearen analisi-katea [3] da. Kate horretan dauden tresnek testuak morfologikoki analizatu, lematizatu, morfosintaktikoki desanbiguatu eta zatitu (entitate-izenak, menderagailuak, postposizioak, sintagmaak eta aditz-kateak ezagutu, eta funtzio sintaktikoak desanbiguatu) egiten dituzte.

Baina tresna horiek ez dira nahikoak konplexutasuna automatikoki aztertzeko eta sinplifikazioa automatikoki egiteko: perpausen mugak eta aposizioak detektatu behar ditugu. Horregatik, MuGa gramatika [6] hobetu dugu eta Aposizioak [5] izeneko tresna garatu dugu. MuGa gramatikak esaldien eta perpausen mugak identifikatzen ditu, eta Mugak [4] tresnak MuGa gramatikaren informazioan eta heuristikoetan oinarrituta perpaus horiek banatzen ditu. Aposizioak tresnak, berriz, aposizioak identifikatzen, sailkatzen eta banatzen ditu. Bi tresna horiek ezagutza linguistikoa dute oinarrian.

3. KONPLEXUTASUNAREN ANALISIA

Tesi-lan honetan, konplexutasunaren analisia egiteko bi bide jorratu ditugu: alde batetik, EPEC² [2] eta Elhuyar³ [7] corpusetan egitura sintaktiko konplexuak aztertu ditugu gure hurbilpena osatzeko; beste aldetik, testuak simple ala konplexu bezala sailkatzen dituen sistema inplementatzeko, esanguratsua izan daitezkeen ezaugarri linguistikoak aztertu ditugu ikasketak automatikoki teknika erabilia.

3.1. Corpus-azterketan oinarritutako konplexutasunaren analisia: testuen sinplifikazio automatikoari bideratutako hurbilpena

Corpus-azterketa egiteko, ingeleserako eta Brasilgo portugueserako egindako Siddharthan-en [8] eta Specia eta besteren [9] lanetan konplexutzat hartutako fenomenoak EPEC eta Elhuyar corpusetatik erauzi ditugu, eta horien azterketa eta sailkapena eginez, euskaraz egitura konplexuak de-

² EPEC corpora euskara batuan idatzitako 300.000 hitzeko bilduma da, hainbat maila linguistikotan etiketatuta dago, eta euskara automatikoki prozesatzeko erreferentziazko corpusa da.

³ Elhuyar corpora izen bereko aldizkari erreportajeaz eta albisteez osatuta dago eta testuen konplexutasunaren analisia egiten duen sistema entrenatzeko bildu da.

finitzeko irizpideak finkatu eta sinplifikazio-proposamenak egin ditugu. Horretaz gain, EPEC corpusean fenomeno horien maiztasunak eta, perpaus adberbialen kasuan, kokapena ere aztertu ditugu sinplifikazio-proposamenak egiteko.

Zehazki, hauexek dira azterketa honetan konplexutzat hartu ditugun fenomenoak: perpaus koordinatuak, mendeko perpausak, aposizio-sintagmak, informazio biografikoa duten egitura parentetikoak eta adierazpenak adierazten dituzten postposizio-sintagmak.

Aipatutako fenomeno konplexuen sinplifikazio-proposamenak ere corpus-azterketan oinarrituta egin ditugu. Proposamen horiek gure hurbilpeanean egin daitezke: i) egitura-aldaketarik⁴ gabe (perpaus adberbial ez-jokatuentzat soilik) eta ii) egitura-aldaketekin. Jarraian, proposamen horiek laburbilduko ditugu.

Ordezkapen sintaktikoen sinplifikazioa: egitura-aldaketarik gabe

Ordezkapen sintaktikoen sinplifikazioa deritzon sinplifikazio motan, ez da egitura-aldaketarik egiten eta maiztasun gutxiko egiturak maiztasun altuagoa duten baliokideekin ordezkatzen dira. Hori azaleko ordezkapen sintaktikoa eragiketaren bidez gauzatzen da. Horrela, (1) adibidean EPEC corpusean maiztasun txikia duen *-tu behar*ean egitura maiztasun handiagoa eta esanahiaren aldetik baliokidea den *-tu ordez* egiturarekin ordezkatu da. Aldaketa horiek adibidean azpimarratu ditugu.

- (1) **Jatorrizkoa:** *Zaborte*gia egin beharean, *turismoa erakar dezaketen proiektuak bultzatu behar*ko *genituzke*, *beharbada*, *Nobel Sari*en arrakasta *aprobetxatu*z.
- a. **Sinplifikatutakoa1:** *Zaborte*gia egin ordez, *turismoa erakar dezaketen proiektuak bultzatu behar*ko *genituzke*, *beharbada*, *Nobel Sari*en arrakasta *aprobetxatu*z.

Sinplifikazio mota horren bitartez moldatutako testuak azaleko sinplifikazio sintaktiko (ASS) sinplifikazio mailara egokitzen dira. Maila hori zuzenduta dago sintaxia menderatzen duten baina egitura guztiak ezagutzen ez dituzten pertsoneri (euskara maila aurreratua, B2tik aurrera) eta entrenamendu-corpusetan maiztasun gutxiko egiturak izan ez dituzten HPko tresnei.

⁴ *Egitura-aldaketa* terminoarekin adierazi nahi dugu jatorrizko esaldian mendekotasun-erlazioak kentzen direla.

Sinplifikazio sintaktikoa: egitura-aldaketekin

Sinplifikazio sintaktikoko sinplifikazio-proposamenetan egitura-aldaketak egiten dira. Hurrengo puntuetan prozedura hori azalduko dugu, bakoitzari dagokion eragiketa parentesi artean adieraziz:

- a) Esaldian dauden perpausak banatu (banaketa).
- b) Perpausetatik esaldi sinplifikatuak berreraiki erlazio-markak ezabatu eta ezabatutako elementuen esanahia berreskuratzeko txertatze-elementuak txertatuta (esaldien berreraikitzea, ezabatzea eta txertatzea).
- c) Sortutako esaldi berriak testuan ordenatu (esaldien ordenatzea).
- d) Esaldiak (ortografikoki eta ortotipografikoki) zuzenak diren egiaz-tatu (esaldien zuzenketa eta egokitzapena).

Prozesu horren emaitza (2) adibideko esaldietan ikus daiteke:

- (2) **Jatorrizkoa:** *Edurnezuri printzearekin ezkondu zenean, zazpi ipotxek edateari eman zioten.*
 - a. **Sinplifikatutakoa1:** *Edurnezuri printzearekin ezkondu zen.*
 - b. **Sinplifikatutakoa2:** *Orduan, zazpi ipotxek edateari eman zioten..*

Sinplifikazio sintaktikoan testuak bi mailalara egokitzen dira: sinplifikazio naturala (SN) eta sinplifikazio absolutua (SA). SNa tarteko euskar-maila dutenei (erdi-maila, B1-B2) eta esaldi laburrak hobeto prozesatzen dituzten tresnei zuzenduta dago; SA, berriz, euskara ikasten hasi direnei (hastapen-maila, A1-A2) eta oso esaldi laburretan informazioa erauzi behar duten tresnei.

Laburbilduz, helburu-taldeek izan ditzaketen beharrei erantzunez sortutako hiru sinplifikazio maila horietara egokitutako esaldi bat erakusten dugu (3) adibidean.

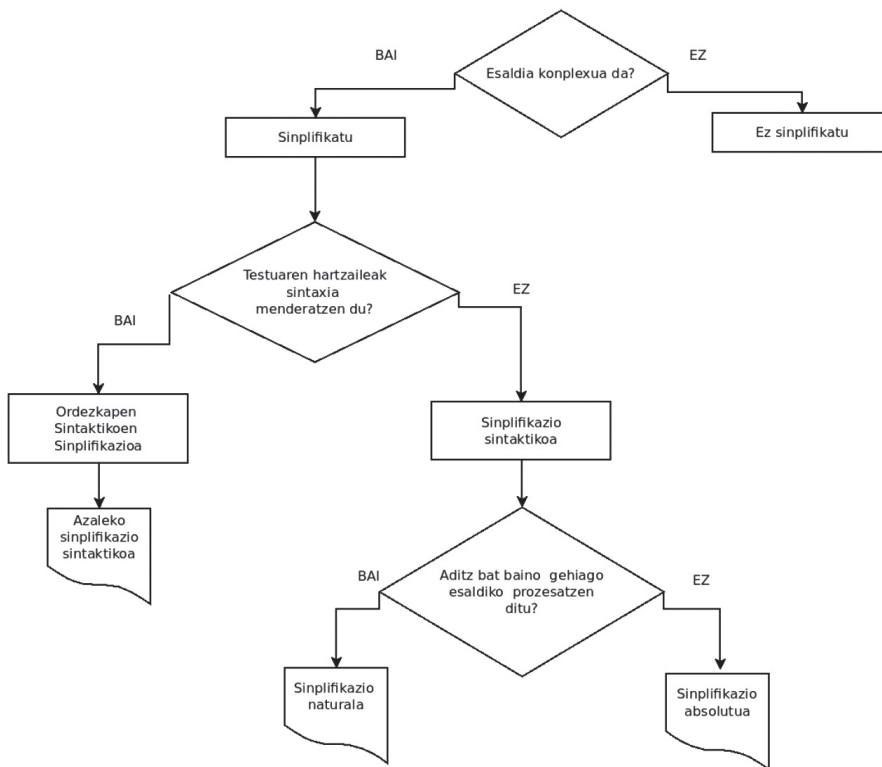
- (3) **Jatorrizkoa:** *1991 eta 1993an errepideko Munduko Txapelketak eta bi Tour irabazi ondoren, mendian gora aise igotzarren pisua galtzen hasi zen, eta 1994. urtean 48 kiloko infernura jaitsi zen, anorexiara.*

ASS: *1991 eta 1993an errepideko Munduko Txapelketak eta bi Tour irabazi ondoren, mendian gora aise igotzeko pisua galtzen hasi zen, eta 1994. urtean 48 kiloko infernura jaitsi zen, anorexiara.*

SN: *1991 eta 1993an errepideko Munduko Txapelketak eta bi Tour irabazi ondoren, mendian gora aise igotzeko pisua galtzen hasi zen_1994. urtean 48 kiloko infernura jaitsi zen, anorexiara.*

SA: 1991 eta 1993an errepideko Munduko Txapelketak eta bi Tour irabazi zituen. Ondoren, pisua galtzen hasi zen. Mendian gora aise igo nahi zuen. 1994. urtean 48 kiloko infernura jaitsi zen, anorexiara.

Simplifikazio mota eta maila aukeratzeko, 1. irudian aurkezten dugun simplifikazio-erabakien algoritmoa erabili dugu. Algoritmo horren bitartez erabakitzen da simplifikazioa egin behar den edo ez; eta egin behar bada, zein motatakoa (ordezkapen sintaktikoen simplifikazioa edo simplifikazio sintaktikoa) eta zein mailatakoa (azaleko simplifikazio sintaktikoa, simplifikazio naturala edo simplifikazio absolutua) gauzatu behar den.

1. irudia. Sinplifikazio-erabakien algoritmoa.

3.2. Konplexutasunaren analisi automatikoa

Konplexutasunaren analisi automatikoan, gure helburua da testuen konplexutasuna adierazten duten ezaugarriak ezagutzea, testuak sinplifikatu behar diren ala ez jakiteko. Alegia, testua konplexua edo sinplea den

jakin nahi dugu sinplifikatu aurretik. Horretarako, sei maila linguistikotan banatzen diren 94 ezaugarri (ratio) inplementatu ditugu. Horiek kontuan hartuta, ikasketa automatikoko esperimentuak egin ditugu sailkatzaileak entrenatzeko. Ezaugarri linguistiko horietatik estatistikoki esanguratsuenak diren lehen hamarrak 1. taulan zerrendatu ditugu. Beste ezaugarri batzuk dira, adibidez, esaldien luzera, mendeko perpausen ratioa edo orainaldiko perpausen ratioa⁵. Entrenamendurako erabili ditugun corpusak Elhuyar⁶ eta Zernola⁷ [7] izan dira.

1. taula. 10 ezaugarri esanguratsuenak.

Mota	Ezaugarria (ratioa)	Esanguratsutasuna
Lexikala	Izen berezien eta izen arrunten arteko ratioa	0,2744
Morfosintaxikoa	Aposizio-sintagmen eta izen-sintagmen arteko ratioa	0,2529
Morfosintaxikoa	Aposizio-sintagmen eta sintagmen arteko ratioa	0,2529
Lexikala	Entitateen eta izen arrunten arteko ratioa	0,2436
Lexikala	Behin bakarrik agertzen diren lemen eta lema guztien arteko ratioa	0,2394
Lexikala	Siglen eta hitz guztien arteko ratioa	0,2376
Lexikala	Aditz faktitiboen eta aditz guztien arteko ratioa	0,2099
Sintaktikoa	Modu/denbora-perpausen eta mendeko perpaus guztien arteko ratioa	0,2056
Morfologikoa	Destinatiboaren eta kasu-marka guztien arteko ratioa	0,1968
Pragmatikoa	Azalpeneko lokailuen eta lokailu guztien arteko ratioa	0,1957

Zehazki, ikasketa automatikoko sailkatzailea aukeratzeko, 3 esperimentu egin ditugu (2. taula): lehenengoan, ezaugarri linguistiko guztiak batera aplikatu ditugu eta asmatze-tasa % 89,50 izan da; bigarrean, ezaugarriak mailaren arabera aplikatu ditugu, alegia, orokorrak bere aldetik, lexikalak bere aldetik... eta emaitzarik onena ezaugarri lexikalekin lortu dugu (% 90,75eko asmatze-tasa); eta, azkenik, hirugarrenean, ezaugarriak multzokatu ditugu eta emaitzarik onena ezaugarri lexikalek, morfo-

⁵ Ratioak lortzeko bi kopururen arteko zatiketa egin dugu. Adibidez, izen berezien eta izen arrunten arteko ratioa (r) lortzeko, izen berezien kopurua (x) eta izen arruntena (y) zatitu ditugu ($r = x / y$).

⁶ Elhuyar corpusa testu komplexuen eredutzat hartu dugu.

⁷ Zernola corpusak izen bereko webgunetik erauzitako artikulua biltzen ditu, eta, 8-13 urte bitarteko haurrentzat bideratuta izanik, testu sinpleen eredu gisa hartu dugu.

logikoeak, morfosintaktikoeak eta sintaktikoeak osatutako multzoarekin lortu dugu (% 93,50eko asmatze-tasa). Hiru esperimenduetan sailkatzaile onena euskarri bektoredun makinak (SVM) izan dira. Esperimendu horiek guztiak WEKA ikasketa automatikorako tresnarekin [10] eta geruzako balidazio gurutzatua erabiliz egin ditugu.

2. taula. Esperimenduen laburpena.

Esperimentua	Ezaugarri multzoa	Asmatze-tasa
Ezaugarri linguistiko guztiak	Guztiak	89,50
Ezaugarri linguistikoak mailaren arabera	Lexikalak	90,75
Ezaugarri linguistikoak multzokata	Lexikalek, morfologikoeak, morfosintaktikoeak eta sintaktikoeak osatutako multzoa	93,50

Prozesu honen emaitza ErreXail [7] izeneko sistema izan da.

4. TESTUEN SINPLIFIKAZIOA

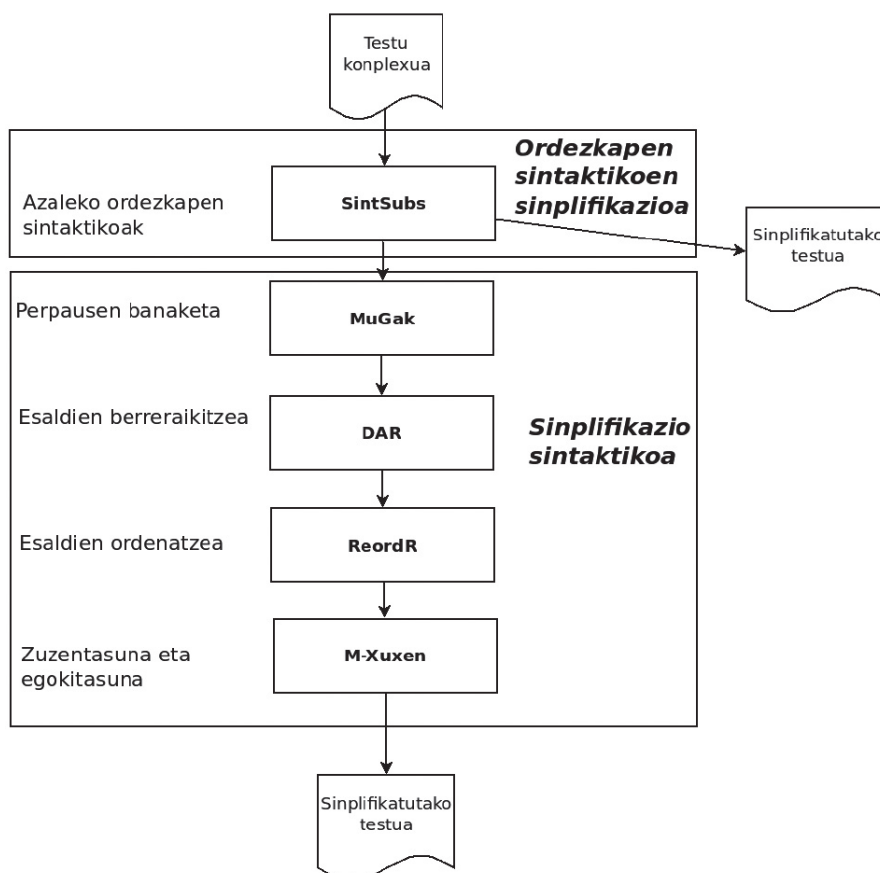
Testuen sinplifikazioa tesi-lan honetan bi ikuspuntutatik aztertu dugu: baitetik, testuak automatikoki sinplifikatuko dituen sistema diseinatu dugu (testuen sinplifikazio automatikoa) eta bestetik, guk proposatutako hurbilpena konparatzeko, eskuz sinplifikatutako testuen corpora osatu eta analizatu dugu.

4.1. Testuen sinplifikazio automatikoa

Testuak automatikoki sinplifikatzeko EuTS sistema (2. irudia) diseinatu dugu. EuTS corpus-azterketan hartutako erabakietan oinarritzen da, eta erabaki horiek bost modulutan aplikatzen ditu.

Lehenengo moduluan, SintSubs izenekoan, ordezkapen sintaktikoen sinplifikazioa egiten du ordezkapen sintaktikoak eragiketaren bitartez. Modulu hori guztiz inplementatuta eta ebaluatuta dago eta, horretarako, *EGLU datu-multzoa* sortu dugu [11]. Datu-multzo hori *Euskal Gramatika Lehen Urratsak* (EGLU) gramatikako perpaus jokatu gabeen liburukitik [12] bildutako esaldiekin osatu dugu.

SinSubs moduluak ematen duen emaitza (4) adibidean ikus daiteke: maiztasun gutxi duen helburuzko *-tzearren* egitura maiztasun handiagoa duen helburuzko *-tzeke* egiturarekin ordezkatu da.

2. irudia. EuTS sistemaren arkitektura.

(4) **Jatorrizkoa:** *Abuztuaren amaieran beste goi bilera bat egitea aztertzen ari dira Israel eta PAN Palestinako Aginte Nazionala, Ekialde Erdiko bake prozesua suspertzearren.*

a. **Sinplifikatutakoa1:** *Abuztuaren amaieran beste goi bilera bat egitea aztertzen ari dira Israel eta PAN Palestinako Aginte Nazionala, Ekialde Erdiko bake prozesua suspertzeko.*

Hurrengo lau moduluetan EuTSek sinplifikazio sintaktikoa egiten du [13]. Lau modulu horiek Mugak, DAR, ReordR eta M-Xuxen dira, eta banaketa, esaldien berreraikitzea, esaldien ordenatzea eta esaldien zuzentasuna eta egokitzapena eragiketak aplikatzen dituzte, hurrenez hurren.

(5) adibidean modulu bakoitzak ematen duen irteera ikus daiteke kontze-sio-perpauis jokatu batean gauzatuta.

- (5) **Jatorrizkoa:** *Asperren kasua emeki-emeki aitzinatu bada ere, Sa Pintoren etorkizuna fite argituko da.*
- a. **Mugak (banaketa):** *[Asperren kasua emeki-emeki aitzinatu bada ere,][Sa Pintoren etorkizuna fite argituko da.]*
 - b. **DAR (esaldien berreraikitzea):**
 - i. **Ezabatzea:** *[Asperren kasua emeki-emeki aitzinatu da]*
 - ii. **Txertatzea:** *[Hala ere, Sa Pintoren etorkizuna fite argituko da.]*
 - c. **ReordR (esaldien ordenatzea):** *[Asperren kasua emeki-emeki aitzinatu da] [Hala ere, Sa Pintoren etorkizuna fite argituko da.]*
 - d. **M-Xuxen (esaldien zuzentasuna eta egokitasuna):** *Asperren kasua emeki-emeki aitzinatu da. Hala ere, Sa Pintoren etorkizuna fite argituko da.*

Modulu horietatik Mugak guztiz inplementatuta dago, eta DAR eta ReordR partzialki. Dena den, eragiketak aplikatu ahal izateko beharrezkoa den informazio guztia definitu dugu.

Kasu-azterketa gisa, EuTSen arkitekturari jarraituz, Biografix izeneko tresna eleaniztuna garatu dugu [14]. Biografixek informazio biografikoa duten egitura parentetikoetatik esaldi sinpleak sortzen ditu 8 hizkuntzatan patroietan oinarrituta. Horretarako, Wikipedia datu-multzoa [14] osatu dugu Wikipedia entziklopediatik⁸ jasotako esaldiekin. Biografixek euskaraz nola jokatzen duen (6) adibidean ikus daiteke.

- (6) **Jatorrizkoa:** *Ernest Rutherford, Nelsongo lehenengo baroia, (Brightwater, Zeelanda Berria, 1871ko abuztuaren 30a-Cambridge, Ingalaterra,1937ko urriaren 19a) fisika nuklearraren aita izan zen.*
- a. **Sinplifikatutakoa1:** *Ernest Rutherford, Nelsongo lehenengo baroia, fisika nuklearraren aita izan zen.*
 - b. **Sinplifikatutakoa2:** *Ernest Rutherford 1871ko abuztuaren 30ean, Brightwateren jaio zen.*
 - c. **Sinplifikatutakoa3:** *Brightwater Zeelanda Berrian dago.*
 - d. **Sinplifikatutakoa4:** *Ernest Rutherford 1937ko urriaren 19ean Cambridgen hil zen.*
 - e. **Sinplifikatutakoa5:** *Cambridge Ingalaterran dago.*

⁸ Euskal Wikipedia <https://eu.wikipedia.org/wiki/Azala> (atzitze-data: 2017-03-27).

Biografixen kodea⁹ eskuragarri dago, euskarazko zein beste hizkuntzetarako garatu diren bertsioak hobetu edo moldatu nahi izanez gero.

4.2. Euskarazko testu sinplifikatuen corpusa (ETSC)

Sinplifikazioa gauzatzeko eta gure erabakiak eta hurbilpen ezberdinak kontrastatzeko, corpus bat osatu dugu jatorrizko 227 esaldirekin. Esaldi horiek Elhuyar corpusetik erauzi ditugu eta bi hizkuntzalariri sinplifikatzeko eskatu diegu. Hizkuntzalari bati gidalerro eta irizpide orokorrak eman dizkiogu testuak hurbilpen estrukturalaren aldetik sinplifika ditzan, eta beste hizkuntzalaritari bere eskarmentuaren arabera sinplifikazioa egin dezan eskatu diogu; alegia, hurbilpen intuitiboaren aldetik sinplifika ditzan.

Egindako sinplifikazioak aztertze eta konparatzeko, 8 makroeragiketa biltzen dituen etiketatze-eskema osatu dugu. Makroeragiketa horiek dira ezabatzea, bateratzea, banaketa, transformazioa, txertaketa, hurrenkera-aldaketa, eragiketarik eza eta bestelakoak. 3. taulan azaltzen ditugu labur.

3. taula. Etiketatze-eskemako makroeragiketen azalpena.

Makroeragiketa	Azalpena
Ezabatzea	Kasu-markak, hitzak, sintagmak, perpausak edo esaldiak ezabatzea
Bateratzea	Perpau/esaldi bat baino gehiagotatik perpau/esaldi bat sortzea
Banaketa	Sintagmak, perpausak edo esaldiak banatzea
Transformazioa	Jatorrizko hitzak, sintagmak, perpausak edo esaldiak eraldatzea
Txertaketa	Elementu berriak (hitzak, sintagmak, perpausak edo esaldiak) txertatzea
Hurrenkera-aldaketa	Hitzen, sintagmen, perpausen edo esaldien hurrenkera aldatzea
Eragiketarik eza	Eragiketarik ez egitea
Bestelakoak	Bestelakoak edo eragiketen konbinazioa

Emaitzei dagokienez, bi hurbilpenetan makroeragiketarik erabilienez transformazioa izan da, eta transformazio motarik erabilienez sintaktikoa.

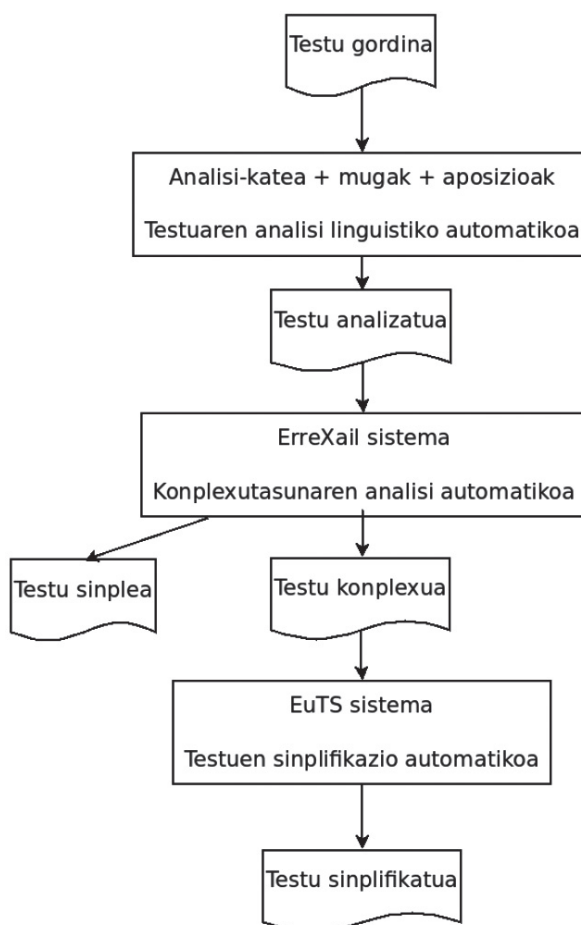
⁹ <http://ixa.si.ehu.es/node/4482?language=eu> (atzitze-data: 2017-05-16).

Perpausen banaketari dagokionez, biek banatu dituzte koordinazioak eta perpaus adberbialak gehien. Emaitza horiek bat egiten dute gure proposamenarekin sinplifikazioa sintaxian egitea erabaki dugulako eta banaketak gure sinplifikazio-prozesuaren oinarria direlako. Gainontzeko emaitzak gure etorkizuneko lanarekin bat datoz. Beraz, testuak sinplifikatzean, honako hauek kontuan izan behar direla ondorioztatu dugu: sintaxi mailako sinplifikazioa egitea eta nahitaezkoa ez den informazioa gehitzea, eliditutako subjektuak, objektuak eta abar berreskuratuz.

5. ONDORIOAK ETA ETORKIZUNEKO LANAK

Tesi-lan honetan, beraz, euskarazko konplexutasun sintaktikoa analizatzeko eta egitura konplexuak sinplifikatzeko lehen proposamena egin dugu. Horretarako, atzerriko hizkuntzetan egin diren lanak eta euskarazko corpusen azterketak izan ditugu oinarri euskarazko testuak konplexutasunaren arabera sailkatzen dituen sistema inplementatzeko eta, konplexuak izanez gero, sinplifikatuko dituen sistema diseinatzeko. Prozesu guztia 3. irudian laburbildu dugu.

Etorkizunerako, ErreXail sistemari ezaugarri gehiago gehitu nahi dizkiogu, rol semantikoekin lotutakoak, esaterako, eta konplexutasun maila gehiago bereizteko entrenatu nahi dugu. Testuen sinplifikazio automatikoari dagokionez, EuTS sistemaren inplementazioa bukatu eta ebaluatu nahi dugu. Horren ondorioz, ziurrenik azterketa linguistikoa sakondu eta erregelak birfindu beharko ditugu. Horretaz gain, sisteman lehentasunak ezartzeko balia ditzakegu ETSC corpusean egin eta egiteko ditugun analisiak.

3. irudia. Testuen konplexutasuna neurtzeko eta sinplifikatzeko prozesua.

ESKER ONAK

Tesi-lan hau Eusko Jaurlaritzak doktoreak ez diren ikertzaileak prestatzeko Doktoratu Aurreko Programako laguntza bati esker egin da.

6. BIBLIOGRAFIA

- [1] GONZALEZ-DIOS I. 2016. *Euskarazko egitura sintaktiko konplexuen analisirako eta testuen sinplifikazio automatikorako proposamena / Readability Assessment and Automatic Text Simplification. The Analysis of Basque Complex Structures*. Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).
- [2] ADURIZ I, ARANZABE M.J., ARRIOLA J.M., ATUTXA A., DÍAZ DE ILARRAZA A., EZEIZA N., GOJENOLA K., OROÑOZ M., SOROA A. eta URIZAR R. 2006. «Methodology and Steps Towards the Construction of EPEC, a Corpus of Written Basque Tagged at Morphological and Syntactic levels for Automatic Processing». *Language and Computers*, **56**(1),1-15.
- [3] ADURIZ I, ARANZABE M.J., ARRIOLA J.M., DÍAZ DE ILARRAZA A., GOJENOLA K., OROÑOZ M., eta URIA L. «A Cascaded Syntactic Analyser for Basque». *Computational Linguistics and Intelligent Text Processing*, 124-134, 2004.
- [4] ARANZABE M.J., DÍAZ DE ILARRAZA A. eta GONZALEZ-DIOS I. 2013. «Transforming Complex Sentences using Dependency Trees for Automatic Text Simplification in Basque». *Procesamiento de Lenguaje Natural*, **50**, 61-68.
- [5] GONZALEZ-DIOS I., ARANZABE M.J., DÍAZ DE ILARRAZA A. eta SORALUZE A. 2013. «Detecting Apposition for Text Simplification in Basque». *International Conference on Intelligent Text Processing and Computational Linguistics*, 513-524.
- [6] ADURIZ I, ARRIETA B., ARRIOLA J.M., DÍAZ DE ILARRAZA A., IZAGIRRE E. eta ONDARRA A. 2006. *Muga Gramatikaren Optimizazioa*. Barne-txostena, UPV/EHU/LSI/TR 9-2006.
- [7] GONZALEZ-DIOS I., ARANZABE M.J., DÍAZ DE ILARRAZA A. eta SALABERRI H. 2014. «Simple or Complex? Assessing the Readability of Basque Texts». *Proceedings of COLING 2014, the 25th International Conference on Computational Linguistics: Technical Papers*, 334-344.
- [8] SIDDHARTHAN A. 2002. «An Architecture for a Text Simplification System». *Proceedings of the Language Engineering Conference*, 64-71.
- [9] SPECIA L., ALUÍSIO eta PARDO T.A. 2008. *Manual de Simplificação Sintática para o Português*. Barne-txostena NILC-TR-08-06.
- [10] HALL M., FRANK E., HOLMES G., PFAHRINGER B., REUTEMANN P. eta WITTEN I.H. 2009. «The WEKA Data Mining Software: an Update». *ACM SIGKDD Explorations Newsletter*, **11**(1),10-18.
- [11] GONZALEZ-DIOS I., ARANZABE M.J. eta DÍAZ DE ILARRAZA A. 2015. «Simplifying Basque Texts: the Shallow Syntactic Substitution Simplification». *Proceedings the 7th Language & Technology Conference*, 450-454.
- [12] EUSKALTZAINDIA. 2011. *Euskal Gramatika Lehen Urratsak: VII (Perpauz jokaturgabeak: denborazkoak, kausazkoak eta helburuzkoak, baldintzaz-*

koak, kontzesiozkoak, moduzkoak, erlatiboak eta osagarriak). Euskaltzaindia, Bilbo.

- [13] ARANZABE M.J., DÍAZ DE ILARRAZA A. eta GONZALEZ-DIOS I. 2012. «First Approach to Automatic Text Simplification in Basque». *Proceedings of the Natural Language Processing for Improving Textual Accessibility (NLP4ITA) workshop (LREC 2012)*, 1-8.
- [14] GONZALEZ-DIOS I., ARANZABE M.J. eta DÍAZ DE ILARRAZA A. 2014. «Making Biographical Data in Wikipedia Readable: A Pattern-based Multilingual Approach». *Proceedings of the Workshop on Automatic Text Simplification - Methods and Applications in the Multilingual Society (ATS-MA 2014)*, 11-20.